

ФІСКАЛЬНИЙ ПОТЕНЦІАЛ МИТНИХ ПЛАТЕЖІВ В УКРАЇНІ

FISCAL POTENTIAL OF CUSTOMS PAYMENTS IN UKRAINE

УДК 351.71.(045)

<https://doi.org/10.32843/infrastruct42-54>**Прутська О.О.**

д.е.н., професор кафедри фінансів
Вінницький
торгівельно-економічний інститут
Київського національного
торгівельно-економічного університету

Любчак І.С.
студентка
Вінницький
торгівельно-економічний інститут
Київського національного
торгівельно-економічного університету

Prutska Olena

Liubchak Iryna
Vinnitsia Institute
of Trade and Economics
Kyiv National University
of Trade and Economics

Статтю присвячено актуальним питанням, що виникають у сфері функціонування та адміністрування митних платежів в Україні. У межах дослідження проаналізовано їх фіскальну роль у системі Державного бюджету. Розглянуто структуру митних платежів та динаміку їх надходжень до бюджету протягом 2015–2018 рр. Встановлено, що найбільша частка в митних платежах припадає на податок на додану вартість, загалом його частка у загальній сумі митних платежів становить 79,8%. Обґрунтовано, що система митних платежів є важливим бюджетоутворюючим елементом, що впливає на рівень соціально-економічної забезпеченості держави та визначає її економічний потенціал. Зазначено, що частка митних платежів у Державному бюджеті протягом аналізованого періоду коливається в межах 22,7–24,6%. Визначено низку факторів, які негативно впливають на адміністрування митних платежів, та сформульовано перелік методів і пропозицій щодо їх удосконалення.

Ключові слова: митні платежі, податок на додану вартість, ввізне мито, вивізне мито, акцизний податок, митна політика.

Стаття посвящена актуальним вопросам, возникающим в сфере функционирования и администрирования таможенных платежей в Украине. В рамках исследования проанализирована их фискальная роль в системе Государственного бюджета. Рассмотрены структура таможенных платежей и динамика их поступлений в бюджет в течение 2015–2018 гг. Установлено, что наибольшая доля в таможенных платежах приходится на налог на добавленную стоимость, в общем, его доля в общей сумме таможенных платежей составляет 79,8%. Обосновано, что система таможенных платежей является важным бюджетобразующим элементом, что влияет на уровень социально-экономической обеспеченности государства и определяет ее экономический потенциал. Указано, что доля таможенных платежей в Государственном бюджете в течение анализируемого периода колеблется в пределах 22,7–24,6%. Определен ряд факторов, которые негативно влияют на администрирование таможенных платежей, и сформулирован перечень методов и предложений по их совершенствованию.

Статтю присвячено актуальним питанням, що виникають у сфері функціонування та адміністрування митних платежів в Україні. У межах дослідження проаналізовано їх фіскальну роль у системі Державного бюджету. Розглянуто структуру митних платежів та динаміку їх надходжень до бюджету протягом 2015–2018 рр. Встановлено, що найбільша частка в митних платежах припадає на податок на додану вартість, загалом його частка у загальній сумі митних платежів становить 79,8%. Обґрунтовано, що система митних платежів є важливим бюджетоутворюючим елементом, що впливає на рівень соціально-економічної забезпеченості держави та визначає її економічний потенціал. Зазначено, що частка митних платежів у Державному бюджеті протягом аналізованого періоду коливається в межах 22,7–24,6%. Визначено низку факторів, які негативно впливають на адміністрування митних платежів, та сформульовано перелік методів і пропозицій щодо їх удосконалення.

Ключевые слова: таможенные платежи, налог на добавленную стоимость, ввозная пошлина, вывозная пошлина, акцизный налог, таможенная политика.

The article is devoted to topical issues arising in the sphere of functioning and administration of customs payments in Ukraine. The study analyzed their fiscal role in the state budget system. The structure of customs payments and the dynamics of their payments to the budget during 2015–2018 are considered. It is established that the largest share in customs payments accounted for value added tax; in general, its share in the total amount of customs payments is 79.8%. Customs payments themselves are an important tool for regulating the foreign trade activity of the state, as well as a way of ensuring significant budgetary revenues. It is substantiated that the system of customs payments is an important budget-forming element, which, in turn, affects the level of social and economic security of the state and ultimately determines its economic potential. It is stated that the share of customs payments in the State Budget during the analyzed period fluctuates within 22.7–24.6%. Comparatively the fiscal role of customs payments in Ukraine with the leading countries of Europe, the findings testify to the hypertrophied weight of customs payments in tax revenues of the State Budget of Ukraine. This implies the necessity of increasing the weight of other taxes in the tax revenues of the State Budget, including corporate income tax, personal income tax, etc. It is noted that the fiscal potential of customs payments in Ukraine depends not only on the effectiveness of customs policy, but also on the intensive, balanced development of the entire economic system of the country. A number of factors that negatively influence the administration of customs payments are identified and a list of methods and proposals for their improvement are formulated. It is justified that the experience of the EU Member States in the direction of the customs operation is an important task for both scientists and practitioners. It is noted that the improvement of international cooperation and analysis of international legislation related to customs, for the possible implementation of the relevant legal norms in the Ukrainian legislation is extremely relevant.

Key words: customs duties, value added tax, import duty, export duty, excise tax, customs policy.

Постановка проблеми. У зв'язку зі стрімким розвитком інтеграційних процесів стратегія успішного розвитку економічної системи України тісно пов'язана зі створенням умов для ефективної зовнішньоекономічної діяльності. При цьому помітну роль відіграє митне оподаткування, основу якого складають митні платежі. Водночас митні платежі є важливим інструментом формування доходів державного бюджету та сталого економічного розвитку держави загалом. У зв'язку з цим дослідження впливу митних платежів на формування доходів державного бюджету є своєчасним та актуальним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченню проблемних питань, пов'язаних із дослідженням надходжень митних платежів до Державного бюджету, присвячені праці таких вітчизняних науковців, як О.І. Новік, І.В. Зозуля, І.С. Миро-

ненко, Т.В. Шталь. Теоретичні аспекти фінансового потенціалу вивчали С.В. Онишко, В.М. Опарін, С.С. Шумська. Втім, необхідність ефективнішого використання фіскальних можливостей бюджетоутворюючих податків вимагає глибшого дослідження напрямів нарощування фіскального потенціалу митних платежів.

Постановка завдання. Мета статті полягає в теоретичному та практичному обґрунтуванні фіскального потенціалу митних платежів, а також виокремленні проблемних аспектів функціонування митної політики в Україні та наданні рекомендацій щодо покращення механізму їх справляння.

Виклад основного матеріалу дослідження. Фіскальний потенціал митних платежів є складовою частиною фіскального потенціалу держави. Його зміст можна визначити як максимальну суму надходжень з митних платежів без стримування

економічного розвитку суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності та економіки держави загалом. Важливо підкреслити, що фіскальний потенціал митних платежів залежить від економічного розвитку держави, її ролі в міжнародній торгівлі, ступеня залучення країни до міжнародного поділу праці, інтенсивності зовнішньоекономічних потоків. Самі митні платежі є важливим інструментом регулювання зовнішньоторговельної діяльності держави, а також способом забезпечення значних надходжень до бюджету.

Згідно з українським законодавством система митних платежів побудована на основі непрямих податків, які включені до переліку загальнодержавних [2, с. 963]. Звідси випливає, що в системі митних платежів можна виокремити такі основні складові частини, як акцизний податок з ввезених на митну територію підакцизних товарів, податок на додану вартість з ввезених на територію України товарів, податки на міжнародну торгівлю (ввізне мито, вивізне мито) (табл. 1).

Загалом сума надходжень митних платежів до Державного бюджету у 2018 році порівняно з 2015 роком зросла на 82,6%. Значний приріст

надходжень забезпечено з податку на додану вартість з ввезених на територію України товарів, акцизного податку, ввізного та вивізного мита.

Статистичні дані свідчать про те, що сума надходжень від митних платежів до Державного бюджету України протягом 2015–2018 років поступово зростала (рис. 1). Так, загальна сума митних платежів у 2018 році становила 369,5 млрд. грн., що на 65,7 млрд. грн. більше, ніж у 2017 році. Слід зауважити, що у доларовому еквіваленті у 2017 році до Державного бюджету України митних платежів надійшли 9,4347 млрд. дол., а у 2018 році – 11,4751 млрд. дол. Отже, варто звернути увагу на те, що митні платежі розраховуються на підставі митної вартості, яка залежить від курсу валют.

Аналіз даних дає змогу зробити висновок, що найбільшу частку у структурі митних платежів має податок на додану вартість з ввезених на територію України товарів. Так, у 2018 році загальна сума надходжень ПДВ становила 295,1 млрд. грн., що на 156,3 млрд. грн. більше, ніж у аналізованому 2015 році. В структурі митних платежів частка ПДВ залишається стабільною протягом останніх років (рис. 2).

Таблиця 1

Надходження митних платежів до Державного бюджету України протягом 2015–2018 рр., млрд. грн.

Показник	2015 рік	2016 рік	2017 рік	2018 рік	Відхилення (2018/2015 роки)
Акцизний податок з ввезених на митну територію підакцизних товарів	22,7	32,9	29,7	19,5	9,6
ПДВ з ввезених на територію України товарів	138,8	181,5	250,5	295,1	156,3
Податки на міжнародну торгівлю: ввізне мито	39,8	20,0	22,6	23,3	16,7
Податки на міжнародну торгівлю: вивізне мито	0,4	0,4	0,6	0,5	0,1
Інші надходження від митних платежів	0,6	0,9	0,4	31,1	30,5
Загальний обсяг митних платежів	202,3	235,3	303,8	369,5	138,2

Джерело: розроблено авторами на основі даних [3]

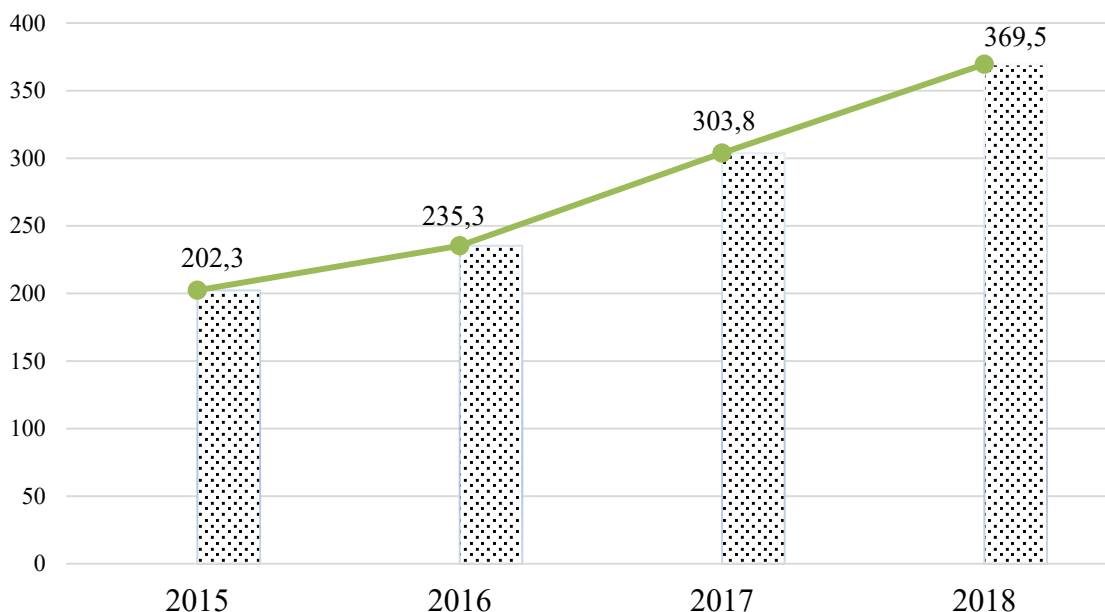

Рис. 1. Динаміка надходжень від митних платежів протягом 2015–2018 років, млрд. грн.

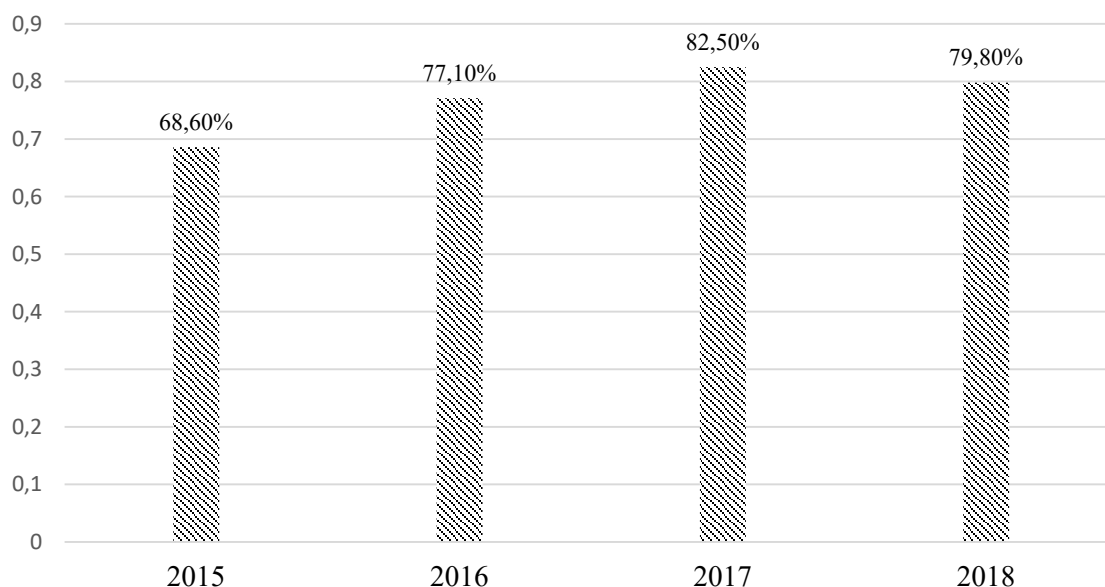

Рис. 2. Частка ПДВ у загальному обсязі митних платежів протягом 2015–2018 років, %

Якщо розглядати такий показник, як акцизний податок з ввезених на митну територію підакцизних товарів, то у 2018 році можна спостерігати його тенденцію до зменшення. Це пов'язане з тим, що у 2018 році надходження зменшились у зв'язку зі зниженням обсягу імпорту в Україну та повільними темпами виходу на зовнішні ринки. Меншу за обсягом частку мають ввізне та вивізне мито. Зокрема, у 2018 році їхні суми становили 23,3 млрд. грн. та 0,5 млрд. грн. відповідно.

Варто зазначити, що зростання надходжень митних платежів до Державного бюджету пов'язане з підвищенням рівня організації митного контролю, який на цьому етапі є визначальним чинником збільшення обсягів сплачених до бюджету митних платежів.

Великого значення під час визначення суми митних платежів набувають надходження від коригування митної вартості. Зокрема, сума додаткових надходжень від коригування митної вартості у 2018 році склала 4,6 млрд. грн., що на 0,4 млрд. грн., або на 43,1%, більше показника 2017 року.

У 2018 році значну частину митних платежів сплачено під час здійснення митного оформлення таких товарів:

- машини, устаткування та транспорт (сплачено платежів 46,5%);
- продовольчі товари (19,2%);
- паливно-енергетичні товари (6,1%);
- метали та вироби з них (3%) [8].

Динаміка митних платежів та їхня частка у податкових надходженнях і доходах Державного бюджету України (табл. 2) свідчать про те, що митні платежі стабільно забезпечують близько половини податкових надходжень до Державного бюджету України й майже чверть доходів Державного бюджету України.

Так, частка митних платежів у структурі Державного бюджету України у 2015–2018 роках коливається на рівні 22,7–24,6%, що складає вагому частину доходів бюджету. У процесі аналізу фіскальної ефективності виявлено позитивну тенденцію зростання митних платежів за 2012–2018 роки у податкових надходженнях загалом. Загалом митні платежі складають 46–50% від усіх податкових надходжень.

Виникає питання про те, чи є потенціал у подальшого нарощування частки митних платежів у Державному бюджеті. Порівняння з показниками країн ЄС дає можливість зробити відповідні висновки (табл. 3).

Таблиця 2

Частка митних платежів у податкових надходженнях та Державному бюджеті України у 2015–2018 роках, млрд. грн.

Показник	2015 рік	2016 рік	2017 рік	2018 рік	Відхилення (2018/2015 роки)
Митні платежі	202,5	235,3	303,8	369,5	167
Податкові надходження	409,4	503,8	627,8	753,8	344,4
Доходи Державного бюджету України	890	989	1 296	1 526	639
Частка митних платежів у податкових надходженнях, %	49,4	46,7	50,5	49,6	0,2
Частка митних платежів у Державному бюджеті, %	22,7	23,8	24,4	24,6	1,9

Джерело: розроблено авторами на основі даних [4]

Таблиця 3

Надходження від митних платежів у країнах ЄС протягом 2018 року, млрд. євро

Країна	Загальна сума митних платежів	Сума податкових надходжень	Загальна сума надходжень до бюджету	Частка митних платежів у податкових надходженнях, %	Частка митних платежів у загальному доході, %
Бельгія	34,5	142,7	236,2	22,6	14,6
Великобританія	199,2	581,2	828,6	34,3	24,0
Іспанія	81,3	273,7	471,0	29,7	17,2
Італія	119,7	503,0	816,5	23,8	14,7
Латвія	2,1	6,3	11,0	33,4	19,1
Литва	2,4	7,8	15,6	30,8	15,4
Німеччина	265,1	810	1 546,1	32,7	17,1
Україна	11,6	23,4	47,4	49,6	24,6
Франція	171,7	715	1259	24,0	13,0

Джерело: розроблено авторами на основі даних [6; 9; 10; 11]

Статистичні дані свідчать про те, що митні платежі у країнах ЄС також складають вагомую частину податкових надходжень. У таких країнах, як Бельгія, Великобританія, Іспанія, Італія, Латвія, Литва, Німеччина та Франція, частка митних платежів у сумі податкових надходжень коливається на рівні 22,6–33,4%. Проте це набагато менше, ніж в Україні, де частка митних платежів у податкових надходженнях уже становить 49,6%, що ставить під сумнів доцільність їх подальшого нарощування.

– У структурі надходжень до бюджету митні платежі мають у країнах ЄС близько 13,0–21,9%. Найбільша сума надходжень від митних платежів спостерігається в Німеччині. Так, у цій країні митні платежі становлять 265,1 млрд. євро, сума податкових надходжень складає 810 млрд. євро, а загальна сума надходжень до бюджету -впровадження інституту авторизованого економічного оператора;

– створення інформаційної бази щодо митної вартості товарів, які переміщуються через митний кордон України;

– пост-митний контроль та митний аудит;

– оновлення систем контролю визначення митної вартості;

– усунення внутрішніх бюрократичних перешкод для здійснення міжнародної діяльності та дублювання повноважень підрозділів, як це було всередині ДФС [12].

Висновки з проведеного дослідження. Враховуючи все вищезазначене, можемо стверджувати, що митні платежі є важливим бюджетоутворюючим елементом. Загалом митні платежі становлять 22,7–24,6% у доходах Державного бюджету України та близько половини податкових надходжень. Найбільша частка у структурі митних платежів припадає на ПДВ, що підтверджує його велику фіскальну роль. Порівняння фіскальної ролі митних платежів з провідними країнами Європи свідчить про гіпертрофовану вагу митних платежів у податкових надходженнях Державного бюджету України. З цього випливає необхідність нарощування ваги інших податків у податкових

надходженнях Державного бюджету, зокрема податку на прибуток підприємств, податку на доходи фізичних осіб. Це залежить від загального стану економіки, ефективності роботи підприємницького сектору, рівня оплати праці, ступеня тінізації економіки. Таким чином, фіскальний потенціал митних платежів в Україні залежить не тільки від ефективності митної політики, але й від інтенсивного та збалансованого розвитку всієї економічної системи країни.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Зозуля І.В., Мироненко І.С. Види і форми діяльності Державної фіскальної служби України та правові засади їх реалізації. *Форум права*. 2017. № 1. С. 52–59.
2. Новік О.І. Динаміка і структура митних платежів та їх роль у формуванні податкових надходжень. *Молодий вчений*. 2017. № 10(50). С. 963–967.
3. Офіційний сайт Державної казначейської служби України. URL: <http://www.treasury.gov.ua> (дата звернення: 21.03.2020).
4. Офіційний сайт Державної фіскальної служби України. URL: <http://www.sfs.gov.ua> (дата звернення: 21.03.2020).
5. Шталь Т.В. Митні платежі України та вплив на них членства у Світовій організації торгівлі. *Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності*. 2018. Вип. 1. С. 192–196.
6. Eurostat : статистичний портал : веб-сайт. URL: <https://ec.europa> (дата звернення: 27.03.2020).
7. World Trade Organization : статистичний портал : веб-сайт. URL: <https://www.wto.org> (дата звернення: 27.03.2020).
8. Річний звіт Державної фіскальної служби за 2018 р. URL: <http://sfs.gov.ua> (дата звернення: 27.03.2020).
9. Her Majesty's Treasury. *Офіційний сайт Казначейської служби Великобританії*. URL: <https://www.gov.uk/government/organisations/hm-treasury> (дата звернення: 27.03.2020).
10. Bundesministerium der Finanzen. *Офіційний сайт Міністерства фінансів Німеччини*. URL: <https://www.bundesfinanzministerium.de/Web/DE/Home/home.html> (дата звернення: 27.03.2020).

11. Ministre de l'Économie et des Finances. *Офіційний сайт Міністерства фінансів Франції*. URL: <https://www.economie.gouv.fr> (дата звернення: 27.03.2020).

12. Про внесення змін до Митного кодексу України та деяких інших законодавчих актів України у зв'язку з проведенням адміністративної реформи: Закон України від 14 січня 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 27.03.2020).

REFERENCES:

1. Zozulia I.V., Myronenko I.S. (2017). Vydy i formy diialnosti Derzhavnoi fiskalnoi sluzhby Ukrainy ta pravovi zasady yikh realizatsii. [Types and forms of activity of the State Fiscal Service of Ukraine and legal basis for their implementation]. *Forum prava*. Vyp. 1, pp. 52–59.

2. Novik O.I. (2017) Dynamika i struktura mytnykh platezhiv ta jikh rolj u formuvanni podatkovykh nadkhodzenj. [Dynamics and structure of customs payments and their role in the formation of tax revenues]. *Molodyj vchenyj*. Vyp. 10(50), pp. 963–967.

3. Official site of the Derzhavna kaznacheiskoi sluzhba Ukrainy. Available at <http://www.treasury.gov.ua> (accessed 21 March 2020). (in Ukrainian)

4. Official site of the Derzhavna fiskalna sluzhba Ukrainy. Available at: <http://www.sfs.gov.ua> (accessed 21 March 2020). (in Ukrainian)

5. Shtalj T.V. (2018). Mytni platezhi Ukrainy ta vplyv na nykh chlenstva u Svitovij orghanizaciji torghivli. [Ukraine's customs payments and their impact on WTO membership]. *Teoretychni i praktychni aspekty ekonomiky ta intelektual'noji vlasnosti*. Vyp. 1. P. 192–196.

6. Eurostat. Available at: <https://ec.europa> (accessed 27 March 2020).

7. World Trade Organization. Available at: <https://www.wto.org> (accessed 27 March 2020).

8. Richnyj zvit Derzhavnoi Fiskalnoi sluzhby za 2018 rik. Available at: <http://sfs.gov.ua> (accessed 27 March 2020).

9. Her Majesty's Treasury. Available at: <https://www.gov.uk/government/organisations/hm-treasury> (accessed 27 March 2020).

10. Bundesministerium der Finanzen. Available at: <https://www.bundesfinanzministerium.de/Web/DE/Home/home.html> (accessed 27 March 2020).

11. Ministre de l'Économie et des Finances. Available at: <https://www.economie.gouv.fr> (accessed 27 March 2020).

12. Verkhovna rada Ukrainy (2020). Zakon Ukrainy. Pro vnesennja zmin do Mytnogho kodeksu Ukrainy ta dejakykh inshykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy u zv'jazku z provedennjam administratyvnoji reformy. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua> (accessed 27 March 2020).